

Олга Стојановић

Два лица Србије

Метафоре су потпуно излишне да би се означила два опречна лица Србије, а и слабашије су у односу на збиљске примере и феномене који свакодневно, у свим областима друштвеног живота, речито говоре о Србији разапетој између европејства и традиционализма, између “мондијализма” и “национализма”, између лобија хашког и анти-хашког, између “издајништва” и патриотизма, између радикализација и реформаторства, између културе и мултимедијског тренда.

Србија је дефинитивно између ових, и из њих проистеклих, екстрема – непомирљивих, узајамно ништећих, али зато комплементарних.

Стога смо издвојили један феномен који *in vivo* најупутније говори о овој и оваквој Србији, а очитује се двома књигама из најновије домаће продукције, обема распродатим још током трајања овогодишњег Сајма књига: *Чудесном хроником ноћи* Радована Караџића и *Канцама* младог писца Марка Видојковића. Издавач прве је Караџићев пријатељ Мирослав Тохол, власник издавачке куће “Игам”, а друге,

наравно “Самиздат Б-92”, са одлучујућим потписом главног уредника ове институције, Верана Матића.

Важно је потцртати како су обе књиге, једино оне, постале бестселери, пре но што су и заживеле као књишко штиво, с том разликом што Караџићев роман није рекламиран, а Видојковићеве *Канце* су биле “потпомогнуте” мега-рекламном машинеријом високог степена агресивности.

Ово су, елем, два маркантна хита у Србији, један из пера “хашког бегунца”, а други из компјутера “мондијалисте” Видојковића, који је радњу сместио у минуле године “грађанских протеста” и шетњи деведесет шесте и седме...

Феноменолошки је занимљива и чињеница да су два, идејом и циљем, најудаљенија издавача, поменути Тохол и власник издавачке куће “Ренде”, писац Владимир Арсенијевић, “љути” пријатељ институције “деведесетдвојка”, на овогодишњем Сајму били прве комшије, тако да су могли колегијално да опште до миле воље, али, не само да нису општили, већ су један другог изопштили из поимања, јер – то је Срби-

ја! Но, обојица су много радили и несумњиво добро зарадили! Тохол на атрактивном литерарном делу одсутног аутора, а Арсенијевић на издањима која – у зачетку и циљно - припадају концепту и естетици новог светског поретка. Обе су опције пробитачне, показало се, што такође иде у прилог тези о Србији разапетој између два екстрема и празним простором који зјапи међу њиховим одбрамбеним бедемима...

Но, вратимо се нашим “хитовима” како бисмо расветлили контроверзне чиниоце који их чине тренутно најчитанијим књигама у окружењу. Ово, свакако, није прилика ни место за књижевну критику, али бавећи се феноменом, морамо приметити како Караџићев роман, осим *лијерарног* *учинка*, нема нити једну идеолошку конотацију, а огромна популарност издања проистиче из “смештености” овог писца у ситуацију у којој се налази. Међутим, овде је литература третирана, тумачена и вреднована у функцији његове политичке и историјске ситуираности, што је по литературу (уколико није строго “тематска”) потпуно ирелевантно.

Дочим Видојковић, иначе веома даровит писац, служећи се умећем и инвенцијом, заправо злоупотребљава свежу, још увек бридећу политичку историју Србије, како би направио бестселер, који “паразитира” на идеологији, политици, па и својеврсном, у естетику заоденутом, фанатизму!

Те се можемо упитати: ко је у овом контроверзном списатељском тандему исполитизовао “свој случај”?! Караџић (и његов издавач) или Видојковић (и његов издавач)? Овај други, дакако.

У овој и оваквој Србији, још ћемо дуго плутати између сваковрсних крајности, које сежу, ето, и до уметности, као, уосталом у свим врелим и крвавим епохама, било да је та крв текла потоцима у рату или је суптилно капала у миру. Јер, ово није позитивна дијалектика која порађа синтезу што унапређује и оплемењује, већ је негативна и циљ јој је да, на свакој страни, умножи излучевине контроверзи, како би ситуацију учинила још безнадежнијом него у самој поставци.

Нису те две (ипак недужне) књиге узрок овакве српске распопућености, али су њена последица и то више реакцијом, него поставком, више пропратним медијским карневалом, него собом. Априорни анимозитет појединих медија који се организовано јавио у односу на Караџићев роман, само је друго лице страха од могућности да аутор својим литерарним делом не изгледа племенит и невин, јер како ћемо га онда даље промовисати као “зливковца”? А, с друге стране, убитачно нападна кампања која Видојковића проглашава “телом српске књижевности”, чинећи га већим и од књижевности саме, има за циљ да промовише своје политичке циљеве на увек пожељан начин афирмације високе уметности или “елитног” (контра “популистичком”) приступа историји и истини, па макар му стил био и панкерски.

Најзад се питамо шта је чинити сиротим писцима чија актуелност није ни историјска, нити под окриљем једне моћне а мондијалистичке организације – има ли за њих и њихово дело барем трачка наде у узаврелој средини два опречна лица Србије, која ће породити две уметности и две културе, можда, ускоро, и два језика...